

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/solidarnosc/80060,Poczatki-NSZZ-Solidarnosc-w-Augustowie.html>

Wystawa IPN Tu rodziła się Solidarność na placu Piłsudskiego w Warszawie – 28 sierpnia 2020. Fot. Sławek Kasper (IPN)

ARTYKUŁ

Początki NSZZ „Solidarność” w Augustowie

OKRES HISTORYCZNY

(1980-1990) Epoka Solidarności

Autor: MAREK KOZAK 26.03.2021

Na przełomie sierpnia i września 1980 roku napięta atmosfera odczuwalna dotąd w bardziej zindustrializowanych regionach Polski dotarła do województwa suwalskiego.

Pierwsze materiały pisane ze strajkujących zakładów wybrzeża dostarczył do Suwałk Maciej Butkiewicz, uczestniczący wraz z bratem w strajku w stoczni im. Komuny Paryskiej w Gdyni. Przekazał je m.in. Tadeuszowi Tylandzie z suwalskiego PKS.

Działalność opozycji w Augustowie w trakcie wydarzeń na Wybrzeżu

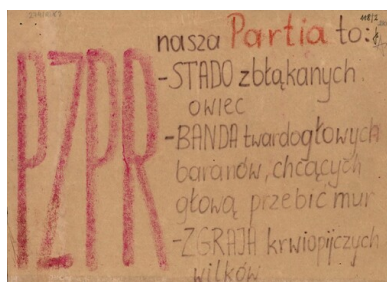
W sierpniu i na początku września w Giżycku, Ełku, Olecku, Augustowie i Drygajach zdarzały się wypadki kolportowania literatury, rozrzucania ulotek i pisanie na murach antysocjalistycznych haseł. W okresie protestów robotniczych i tworzenia się NSZZ „Solidarność” w Augustowie odnotowano kilka akcji propagandowych. 23 sierpnia 1980 roku w godzinach rannych patrol Milicji Obywatelskiej zauważył w czterech miejscach w centrum Augustowa namalowane farbą koloru ceglatego napisy (wysokość liter ok. 25 cm) wyrażające sprzeciw wobec uzależnienia Polski od ZSRS, krytykujące system zaopatrzenia ludności w artykuły mięsne, a także popierające protesty robotników na Wybrzeżu. Na sklepie mięsnym pojawił się napis „Precz z komercjuszkiem”, na budynku Miejskiego Domu Kultury „Strajkując jesteśmy z wami – wiwat Wybrzeże”, na budynku urzędu gminy była namalowana kotwica – symbol Polski Walczącej, zaś na budynku informacji turystycznej hasło „Precz z pachółkami Moskwy” i pod nim kotwica. Pojawienie się tych napisów oraz ich treść poważnie zaniepokoiły struktury lokalnej władzy i aparatu bezpieczeństwa. Aby zapobiec podobnym incydentom służby patrolowe zwiększyły „czujność” w porach wieczornych.

Swoje niezadowolenie z braku podwyżek wynagrodzeń jako pierwsi w Augustowie wyrazili kierowcy zatrudnieni w Placówce Terenowej PKS. (...) Ponadto pracę w Augustowie przerwały Augustowskie Zakłady Obuwia oraz Zakład Remontowo-Budowlany.

Podobne napisy pojawiły się również w Ełku, stąd padło przypuszczenie, że mogły to zrobić osoby przyjezdne. W Augustowie podejrzenie padło na Edwarda Elasa i Danutę Szymanowską z Gdańska, przebywających u Apolinarego Korzuna. Osoby te nie przyznały się jednak do wykonania napisów, a dowodów przeciwko nim także nie zgromadzono. Zostały więc ukarane przez Kolegium ds. Wykroczeń przy Naczelniku Miasta Augustowa za niedopełnienie obowiązku meldunkowego. Funkcjonariusze SB wytypowali też kilkunastu

potencjalnych sprawców spośród augustowian. Kierowali się przy tym dwoma kryteriami: dotychczasową postawą antypartyjną i antyustrojową oraz „umiejętnościami plastycznymi” i dostępem do farb oraz materiałów poligraficznych.

Podobnie (bez wykrycia sprawców) zakończyły się inne tego typu akcje: rozlepianie postulatów sierpniowych na przystanku komunikacji miejskiej na placu Janka Krasickiego w Augustowie i przystanku PKS w Olszance, a 3 października 1980 roku, na budynku Prokuratury Wojewódzkiej (miała swoją siedzibę w Augustowie). Nie wykryto sprawców namalowania znaku Polski Walczącej oraz umieszczenia informacji o ogólnopolskim strajku ostrzegawczym.

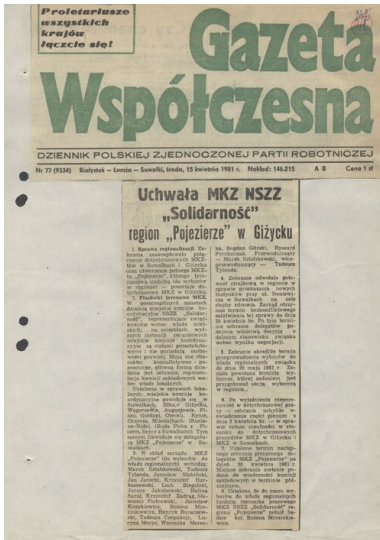

Ulotka Augustowskiej Grupy Oporu (1982). Fot. ze zbiorów IPN

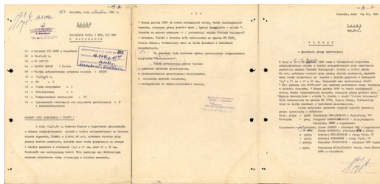
Protesty w augustowskich zakładach pracy i narodziny „Solidarności”

Swoje niezadowolenie z braku podwyżek wynagrodzeń jako pierwsi w Augustowie wyrazili kierowcy zatrudnieni w Placówce Terenowej PKS. 2 sierpnia 1980 roku, 15 kierowców złożyło skargę do Dyrekcji Oddziału Towarowo-Osobowego PKS w Suwałkach. Związane to było z brakiem przeszerogowań pracowników i podwyższenia stawek zaszeregowania osobistego. Z treścią pisma zapoznał się nawet I sekretarz Komitetu Wojewódzkiego PZPR, a SB założyła sprawę operacyjnego sprawdzenia pod kryptonimem „Kierowca” (w Augustowie za najbardziej aktywnego uczestnika strajków uznano Tadeusza Mursztyna). Ponadto pracę w Augustowie przerwały Augustowskie Zakłady Obuwia oraz Zakład Remontowo-Budowlany.

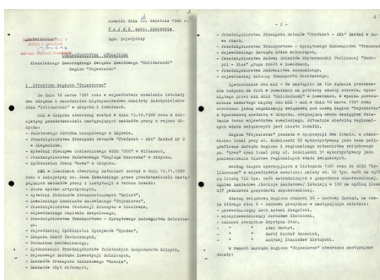
W pierwszej dekadzie października akcja strajkowa zaczęła wygasać (6-7 października jako ostatnia strajkowała Spółdzielnia Transportu Wiejskiego w Wilkasach), tworzone natomiast związkowe struktury. 9 października 1980 roku powstał Międzyzakładowy Komitet Założycielski (MKZ) Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” w Giżycku, który składał się z dziesięciu osób. Jego pierwszym przewodniczącym był Wiesław Kolankiewicz (POM Grajewo). Z kolei w Suwałkach, w miesiąc po MKZ w Giżycku, powstał drugi – skupiający „Solidarność” ze wschodniej części województwa. Przewodniczącym MKZ w Suwałkach wybrano Tadeusza Tylendę, pracownika PKS.

Artykuł w „Gazecie Współczesnej” dot. połączenia MKZ w Giżycku i Suwałkach w Region Pojezierze. Fot. ze zbiorów IPN

Sprawa operacyjnego rozpracowania krypt. „Wichrzyciele” (1982). Fot. ze zbiorów IPN

Struktura Regionu Pojezierze.

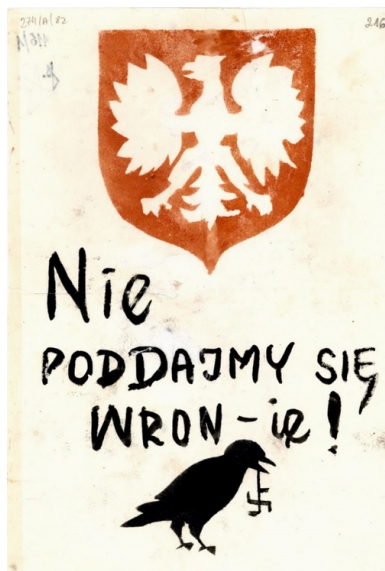
Fot. ze zbiorów IPN

Zarząd Oddziału w Augustowie

Szczeblem pośrednim pomiędzy ZR a komisjami zakładowymi były zarządy oddziałów (ZO), funkcjonujące w miastach województwa. Przykład stanowiąc mogą Augustów i Gołdap. Przewodniczącym ZO w Augustowie był Edward Olszewski, a jego zastępcami Tadeusz Netter (sędzia) i Andrzej Nietupski (ichtiolog). Oddział dysponował niewielkim lokalem (16 m²) przy placu Janka Krasickiego 9. W mieście na 9 tys. zatrudnionych do „Solidarności” należało 6 tys. osób. Za swój sukces działacze uznawali między innymi udział w reaktywowaniu Augustowskiego Przedsiębiorstwa Budowlanego i przyczynienie się do powstania Augustowskiego Przedsiębiorstwa Sanatoryjnego (miało zacząć działać od następnego roku) oraz zwiększenie ilości miejsc w przedszkolach. Spotkania odbywały się trzy razy w tygodniu w godzinach popołudniowych.

Pod „opieką” SB

Po powstaniu NSZZ „Solidarność” działalność SB rozszerzyła się o inwigilację tworzących się struktur związku. Przede wszystkim rozpoznaniem objęte zostały powstające w Giżycku (październik 1980) i Suwałkach (listopad 1980) Międzyzakładowe Komitety Założycielskie, stanowiące pierwsze ponadzakładowe struktury „Solidarności”. Natomiast Augustów, jako miejscowość turystyczna, przyciągał wielu ludzi, w tym turystów zagranicznych. W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych ubiegłego wieku, popularnością cieszył się zwłaszcza posiadający dosyć wysoki standard, hotel PTTK wraz z restauracją. Nie przez przypadek ten hotel otoczony był specjalną „opieką” SB.

**Ulotka Augustowskiej Grupy
Oporu (1982). Fot. ze zbiorów IPN**

Augustowska Grupa Oporu

Po ogłoszeniu 13 grudnia 1981 roku przez Wojskową Radę Ocalenia Narodowego stanu wojennego swoją działalność rozpoczęła niezależna rodzinna grupa opozycyjna – Augustowska Grupa Oporu. Ich inicjatorami było rodzeństwo Julian, Jerzy i Halina Grochowscy oraz blisko z nimi spokrewnione rodzeństwo Ewa i Wiesław Szwedowie. 15 stycznia 1982 roku, w proteście przeciwko wprowadzeniu stanu wojennego, ostemplowali wykonanym przez siebie symbolem Polski Walczącej kilkanaście budynków w Augustowie (w tym partyjnych, urzędu miejskiego i gminnego oraz siedzibę Prokuratury Wojewódzkiej). Ponadto rozwiesili 60 ulotek, które wcześniej przygotowała Ewa Szwed (o treści m.in. *Nie poddajmy się WRON-ie!*). W celu wykrycia sprawców 18 stycznia SB powołała specjalną grupę pod dowództwem ppłk. Konstantego Chilimoniuka i wszczęła sprawę operacyjnego rozpracowania. 2 lutego Ewa i Wiesław Szwedowie wykonali jeszcze jedną akcję. W swoich zakładach pracy rozwiesili wiersz Juliana Grochowskiego *Wódz – patriota*, a na klatkach schodowych osiedla Śródmieście odezwy *Żeby Polska była Polską*. Brak ostrożności i nieznanomość zasad konspiracji sprawiły, że w wyniku operacji prowadzonej przez doświadczonych funkcjonariuszy SB zostali oni ujęci i osądzeni. 10 marca 1982 r. Sąd Warszawskiego Okręgu Wojskowego na sesji wyjazdowej w Augustowie skazał Juliana Grochowskiego w trybie doraźnym na 4,5 roku więzienia, natomiast Ewę i Wiesława Szwedów na 3 lata, zaś Jerzego Grochowskiego uniewinnił. 11 lutego 1983 r. Sąd Najwyższy Izba Wojskowa rozpatrzył rewizję nadzwyczajną i uchylił wyrok ze względu na bezprawne zastosowanie trybu doraźnego, z kolei 1 czerwca 1983 r. Sąd Rejonowy w Augustowie skazał Juliana Grochowskiego na 2 lata więzienia, rodzeństwo Szwedów na 1 rok (wszystkie wyroki w zawieszeniu).

Po zmniejszeniu rygorów stanu wojennego (zawieszono 31 grudnia 1982 roku), wśród mieszkańców Augustowa nastąpił ponowny wzrost nastrojów antypartyjnych i antysocjalistycznych. Ich uzewnętrznieniem były m.in. akcje ulotkowe.

TU
rodziła się
Solidarność

**WYSTAWA PLENEROWA
26 MARCA 2021 r.**

AGUNTOŃ CIELIK CIELIKOWA FIBEL
GÓLICKI GOSIŃSKI WIELKOPOLSKI GRZĘDZICZ JERZĄKOWSKI
KOSCIŃSKI KUCZEKOWSKI LIPSKI KOSCIŃSKI-PRZYBYŁOWSKI
OSTROWIACZ WĄDZIŁOWSKI WĄDZIŁOWSKI ŻELAZNA GÓRA

27 MARCA 2021 r.

PLAKAT

SPRACOWIA

Wystawa IPN „TU rodziła się Solidarność” prezentowana jest od lipca 2020 r. w większych i mniejszych miejscowościach Polski, związanych z powstaniem w 1980 r. Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego.

COFNIJ SIĘ